

Találkozások

A ny. üzemgazdász

Beszélgettem egy nyugalmazott üzemgazdással, s szembe találtam magam a történelemmel. **Bátyi Zoltán**, a Szegedi Konzervgyár dolgozója volt harmincöt esztendőn át. „Ma is az **özvegyek**” — mondja, s elem teszi a gyár történetét feldolgozó kézikönyvet, képeket, dokumentumokat, a minisztériumi engedélyeket, a nyomdai szerződéseket. Közel ötszáz gépelt oldalon olvasható a Szegedi Konzervgyár története. Átlapoztam a terjedelmes elbeszélést, nézegettem a korabeli fényképeket, iratokat. Közben figyeltem a hatvanöt éves embert. Életútja sokkal érdekesebb, mint az, amit hosszú éveken át gyűjtögetett, leírt. Már az is különleges, ahogyan pályát kezdett. Majdnem illik rá, a közismert anekdota: az Osztrák-Magyar Monarchia területén született, alapfokú iskoláit a Csehszlovák Köztársaságban végezte, Magyarországon érettségizett, s a Szovjetunióban szerzett egyetemi diplomát. „Őn egy világjáró ember. — Ugyan kérem, ki sem tettem a lábam az Ungvárral melletti Szürte községből, ahol születtem.” Közép-Kelet Európában vagyunk, minden értendő.

— Mondjon valamit a gyerekkoráról — kértem.

— 1919-ben születtem. Amikor középiskolába jártam, nagyon megragadott egyik tanárom munkája, Székely Sándor festőművész tanított rajzra. Szerettem rajzolni, vonzott a festészet. Mesterem közbenjárására jelölt lehettem a prágai Képzőművészeti Főiskolára. Aztán közbe szült a történelem, „bevonultak a magyarok”, örültem, hogy folytathattam a kereskedelmi iskolai tanulmányaimat. Végül Pozsonyban a kereskedelmi főiskolán diplomáztam, de azonnal behívtak katonának. Karpaszományos lettem, s az a kicsiny zsinór később majdnem az életembe került.

Olyan szenzációs dolgokat jegyezhettem föl, amilyenekkel csak igen ritkán találkozhatunk. **Bátyi Zoltán** a páncélosoknál szolgált, majd ahogyan sokan mások, ő is „lelépett” 1944-ben, Vác határában. Beszélte az orosz, a román, a cseh és a magyar nyelvet, de németül is megértette magát. A váci börtön ajtáját kinyitották, kirepültek a köztörvényes bűnözők is. **Bátyi Zoltán** tolmácsnak fogadták a szovjet katonák. S kivel hozta össze a sors már az első napon? Nem messze, mint **Matuska Szilveszterrel**, a biatorbágyi viadukt robbantójával. Izzott-mozgott **Matuska**, s azt mérlegelte, hogy verjen mi legyen belőle: Vác polgármestere? Vagy a megye főispánja? **Bátyinak** azt tanácsolta a szovjet főbizt, hogy ezeket a börtönviselt embereket vigyék vissza korábbi helyükre, s majd később tisztázhatják ügyeiket.

— Nem maradtam én Vácban, néhány napnál tovább, mert a feleségemhez akartam ejjutni Nagykőrösre. Ehhez az utamhoz a szovjet katonai parancsnokság megfelelő iratokkal is ellátott. De közbejött egy malőr a karpaszományos fényképem miatt, majdnem a „falhoz állítottak”, egy munkácsi ismerős tolmács mentett meg. Ez Ikladon történt.

Az alföldi városban minden a fejetején állott. **V. Szűcs Lajos**, a város első polgármestere azonban volt, nem tudott a szovjet parancsnokkal beszélni. **Bátyi Zoltán** kapóra jött. „Meg vagyunk mentve édes **Zolikám**”. — mondta a polgármester.

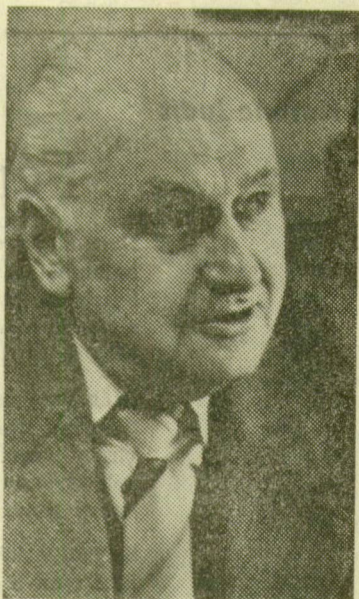
— Hogyan kezdődött a konzervgyári pályafutása? — tereltem vissza a szót.

— A szovjet katonai parancsnokság kinevezett a nagykőrösi gyár vezetőjének. Az a gyár előzően hadiüzem volt, de a **Weiss Maniréd** konzern része. Így kerültem a WM státuszába.

— Az **Nagykőrös** volt, de mikor és hogyan került Szegedre?

— Az itteni gyárvezetőséget leváltották, s a minisztérium áthelyezett ide.

Igénybe veszek egy korabeli újsághíradást: „Áthelyezés. Az Alföldi Konzervgyár vállalatvezetője **Molnár László** és helyettese **Bátyi Zoltán**, gyárunkban végzett munkájára felfigyelt a konzervgyárak központi ve-

zetősége, és magasabb feladatot bízva rájuk, őket az eddig elhanyagolt szegedi konzervgyár vezetésére áthelyezték.” Szép ajánlás. **Bátyi Zoltán** közben elem tette otthoni albumát. Az a gyönyörűen „vezetett” napló, egy külön történet, regényt lehetne írni belőle. Felesége is — főzés közben figyelgetve — közbeszólt: — Tudja milyen viszonyok voltak akkoriban? Lovasokcsival jártunk föl Budapestre, meg messzebbre is, hogy anyagot szerezzünk a gyárnak.

Nehéz visszatérni a Szegedi Konzervgyárhoz. **Lenyűgöz** és rabul ejt az a sok korabeli irat, újságtudósítás, fénykép, amely előttem halmozódik. Vajon milyen lehetett akkor a Szegedi Konzervgyár? Ezt tudakoltam.

— Üzemképes volt a szegedi gyár. Ennek az a magyarázata, hogy a szegedi üzem is a honvédség hatáskörébe tartozott, s végig ott voltak a katonák. A háború, a front, semmiféle kárt nem okozott, sőt, a civilek sem szedték szét az üzemet. Megmaradt a só, a cukor és minden gép, berendezés. Bár a Szegedi Konzervgyár gépi felszerelése a legrosszabb volt, elavult minden. — Őn, mint üzemgazdász, felelős vezetője volt a konzervgyárnak. Miként változtattak a gyártmányokon, hogyan fejlesztették az üzemet, hogy a hazai piacokon és külföldön is eladók legyenek?

— A gyártmányfejlesztés csak félig-meddig tartozott rám, de a korabeli és a későbbi kollégáim miatt sincs szégyenkezni valóm. Ötvenhétig lényegében semmi sem történt — az ismert politikai koncepciók miatt —, de hatvanötől hetvennyolcig szép fejlődést könyvelhettünk el.

Bátyi Zoltán, földolgozta a Szegedi Konzervgyár történetét, és a szegedi élelmiszeripar múltjára is visszatekintett. Ez igen nagy munka volt. Hogyan adta rá a fejét?

— Mindig is szerettem a történelmet. Izzó-mozgó ember vagyok ma is. Amióta a szegedi gyárban dolgozom, állandóan gyűjtögettem az anyagokat. Szeretném, ha hiteles tudósítás maradna erről az üzembről.

Bátyi Zoltán és felesége a szegedi gyár megbecsült dolgozói voltak, évtizedeken át. Nem lehet csodálkozni azon, hogy amikor **Zoltán** bácsival beszélgetek a dolgozószobában, a konyhából időnként a feleség is „belebeszél” az interjúba. Az „öreg” szépen élnek, háromszobás, panellakásban, nyugdíjuk „futja” a megélhetésre, sőt az unokára is jut egy kis segítség. Mivel közel lakunk egymáshoz, gyakran látom **Bátyi Zoltánt** a játszótéren a legifjabb „**Bátyival**”. Öbligát a kérdésem:

— Milyen a nyugdíjasélet?

— Nem érek rá semmire sem. Most ezt a könyvet rendezem kiadásra. Ha elfáradok, festek, s megyek a fiatalok közé.

— **Fiatalok közé?**

— Amikor nyugdíjas lettem, elmentem a területi pártszervezet gyűlésére. Körülnéztem, s elsápadtam: „Jé, ilyen vén öreg vagyok én is?” S azonnal visszatértem a konzervgyári sportoló fiatalokhoz.

— Milyen elveket tart követendőnek?

— Ne a múlton rágódjanak a nyugdíjasok, hanem haladjanak együtt az utódokkal. A szellemi tespedéstől is megóvnak minket a fiatalok. Én mindig az újat szerettem, ma hatvanöt évesen is.

GAZDAGH ISTVÁN

Ha új születik...

Az előkészítés és környéke

Az elkészült zárszámadási mérleg felett beszélgetünk a térszelnőkkel. A búzát és a kukoricát náluk is tizedelte az aszály, de hála a rizsnek, amíg marad el a tavalytól a nyereség. Pedig hat évvel ezelőtt még senki sem gondolta volna, hogy ebben a szövetkezetben majd valaha rizst termesztenek. Öt éve jött az új elnök, egyik újítása volt a vízigényes gabona vetése. Még két olyan „csuda” került akkor a határba, amit azelőtt a falusiak jószerével nem is láttak: a szója és a lóbab. Ma már úgy mondják, ez a két utóbbi növény rángatta ki a térszt a bajból, és juttatta eddig sohasem látott nyereséghez és gyarapodáshoz. Négy évig a rizs termesztése sehogyan sem sikerült. Aztán tavaly, amikor az aszály igencsak megkurtította a szója és a lóbab árbevételét, rekord termést hozott és lett a szövetkezet mentőöve.

— Mit szóltak a kezdetekkor a tagok az újításokhoz? — kérdeztem beszélgetőtársamat.

— Azelőtt itt akkora örültségeket követtek el, hogy az emberek ezen még csak nem is csodálkoztak. Biztosan voltak olyanok, akik csendben dörzsölték a tenyerüket, és már látni vélték az újítások gyors bukását, az új elnök csúfos megfutómását. Évek múltán öregek és fiatalok vallották be, akkor nem hiték, hogy valaha is pénzük lesz a szójából, a lóbabból és a rizsből. És hogy ennyi? Hát arról aztán már álmodni sem mertek.

Furcsa pszichológiája van az embernek. Az új terméknek örül, amikor birtokába veszi, hazaviszi a lakásába. A boltokban mindenből a legjobbat keresi. A munkahelyén mégis sokszor tiltakozik az új ellen, mert a régi elállításiának munkamozdulatai már a reflexeivé váltak. Az újat megtanulni pedig többet energiába kerül. Vége a nyugalmnak.

Nincs napilap anélkül, hogy a hatékonyságról, a munkaidő teljesebb kihasználásáról ne esne szó. Ezt halljuk a rádióból, a televízióból. Már-már teljesen elcsépelte az a megállapítás, hogy szorult gazdasági helyzetünkön nem keveset enyhíthet, ha javítjuk a munkafegyelmet, és kevesebb állásidővel, többet dolgozunk. Semmi baj addig, amíg mások nyugodt tempóját gyorsítják fel, mások mozdulatait ésszerűsítik a szalag mellett. Aztán, amikor a mi munkahelyünk kerül sorra... Hát, az egy kicsit kényelmetlen!

Nagyon nehéz egy új munkaszervezést nagyon jól megcsinálni. Különösen ezekben a bérszűkös időkben, amikor a megnövelt munkamennyiséggel ritkán van arányban a boríték vastagsága. Az ilyen változtatások a vezetők részéről aprólékos munkát, nagy odafigyelést igényelnek. Nem lehet az új munkarend ismertetését azzal zárni, hogy akinek nem tetszik, elmehet.

Az egyik darabáru-raktárban a tizenhat órás nyitvatartás helyett ezentúl csak tizenkét órán keresztül szolgálják ki a szállítókat. Az ott dolgozók eddig reggel vagy délután kezdtek, és 8 óra műszakban dolgoztak. Most a napi munkaidő meg egyezik a nyitvatartással, de 50 százalékkal nőtt a szabadnapok száma. Mostanáig csak a raktárban megfordult teljes árumennyiség súlyát tartották nyilván. A súlypénzt a ledolgozott órák arányában osztották el a huszonkét munkás között. Aki ügyesen lassalt munkaidőben, a mások által megmunkált terhekért járó pénzből is részesült. Ennyi ember között már nem nehéz elbújni. Tény az is, hogy voltak árúk, amelyek nem a megszabott útvonalon távoztak a raktárból, huszonkét gyanúsított volt, tettes nagyon ritkán. Most termékcsoportok szerint, négy faktort alakítanak ki. Ezekben kis lét-

számú brigádok dolgoznak. Így igazságosabban lehet majd elosztani a teljesítményért járó pénzt, és talán kevesebb lesz az igazolatlanul távozó vagyontárgy is.

Alig egy-két napos volt az új munkarend, amikor sok-sok aláírással levelet kapott a dolgozóktól a szakszervezet, az igazgató, a vállalati párttitkár és az újság. A „megnövekedett munkaidő ellen” tiltakoztak. Ezek után jogosan kételkedhetünk az előzetes propaganda hatékonyságában. A vezetők állítják, mindent megtettek a raktáriak tájékoztatásáért. A bevezetés előtt húsz nappal mindenki előtt, a termelési értekezleten ismertették a tervezett változtatást. Aztán két héttel később ismét összehívták az embereket. Különösebb gond ez utóbbi megbeszélésén sem merült fel. Tehát, szerintük, az előkészítéssel minden rendben volt.

De elég-e a szóbeli tájékoztatás? A panaszos levelek megérkezése után egyénileg is elbeszélgettek az aláírókkal. Itt derült ki, hogy az egyik dolgozó a tizenkét órás munkaidő miatt gyermekének felügyeletét nem tudja megoldani. Az üzemvezető próbált egyedi munkaidő-beosztást találni a nehéz helyzetbe került munkás számára. Hiába, a családott, indultos ember most már mindenképpen kérte az áthelyezését. Ezen a beszélgetésen derült ki az is, a dolgozók legnagyobb gondja, hogy nem látják előre, mikor tudnak dolgozni a háztáji gazdaságban. Nem megoldhatóan problémák az előbbieknél. Ha az üzemvezető jobban ismeri a dolgozók otthoni körülményeit, ha elkészül egy hónapra előre a szabadnapok terve, és azt mindenki számára jól látható helyen, időben kifüggesztik, talán nem születnek volna meg a panaszos levelek. S ma a bizalom is nagyobb az új munkarenddel szemben.

Az egyik varrodában is ésszerűsítették a munkamozdulatokat. Eddig lentről, a földön levő kosarakból szedték fel a varrónők a segédanyagokat. Ehhez kilencven fokkal el kellett fordulni, napjában több százszor is. Most szemmagasságban, rekeszeket szereltek fel a dolgozók elé, és azokba kerültek a segédanyagok. Így sok százszor öt másodpercet tudtak megtakarítani, és nem kevéssel nőtt a szalag teljesítménye. Egyetlen dolgozó akadt, aki nem volt hajlandó elfogadni az új rendet. Csak ezt hajtogatta: „Húsz évig oldalról szedtem fel a kiszabott zsebeket. A nyugdíjig hátralevő két évében már nem tudom megszokni, hogy előttem vannak.” Természetesen, találtak a nének másik szalagon helyet, ahol ugyanannyi a fizetés, mint eddig. Aki a helyén dolgozik, ezer forinttal többet visz haza a fizetéskor.

Súlykolófat, szenesvasalót, színes, tört üveges papírkaleidoszkópot és gőzmozdonyt ma már nem érdemes nagyüzemekben gyártani. Ha lassan is, de egyre több lesz az új termék. A betöltetlen munkahelyekre alig akad jelentkező. A létszámhiány orvossága az állásidő csökkentése, a jobb munkaszervezés bevezetése.

A gyors váltások mindig konfliktushelyzeteket is teremtenek. Elfogadtatásuk nemegyszer sért valamilyen érdekeket. Térjünk csak vissza az irás kezdetén emlegetett térszelnőkhöz! Ő azt mondja, könnyű helyzetben volt, mert a tagok „minden mindegy” hangulatban voltak. Ezért különösebben nem kellett bajlódni az előkészítéssel sem. Ez egyedi eset. Sok kellemetlenséget előzhet meg az újnak alapos, tudati előkészítése, legyen szó új termékről, terményről, vagy éppen új munkaszervezésről. Nemcsak a vezetőknek, de a dolgozóknak is érteni kell a teljes folyamatot, látniuk kell az újból származó előnyeiket.

Változó gazdaságunkban az ilyen meggyőzéseknek nincsenek kitaposott útjai. Talán a harmadik alkalommal már nem is lesz olyan nehéz igazán körültekintőnek lenni egy-egy vállalatnál.

BŐLE ISTVÁN

